

Motion till riksdagen 2012/13:A249

av **Hillevi Larsson (S)**

Vibrationsskador

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anføres i motionen om behovet av fler riktade inspektioner från Arbetsmiljöverket, informationskampanjer inom området vibrationsexponerad arbetsmiljö samt forskning på området.

Mer än 350 000 arbetstagare exponeras för vibrationer i sitt dagliga arbete

Vibrationer i arbetslivet är ett dolt arbetsmiljöproblem som kostar samhället över 100 miljoner kronor per år¹. I Sverige arbetar mer än 350 000 personer minst två timmar per dag med handhållna vibrerande verktyg och maskiner.

Det är väl känt att långvarig vibrationsexponering är skadlig för handens vävnader och att mångårig vibrationsexponering kan ge olika typer av handproblem. Vanligast är nedsatt känsel, kärlkramp i fingrarna ("vita fingrar") och försämrad gripkraft i händerna, riksdagens utredningstjänst, dnr 2012:822 (the "Hand-Arm-Vibration Syndrome" – HAVS). Sådana problem är vanliga inom olika yrkeskategorier där vibrationsexponering är vanlig, till exempel bilplåtslagare, bilmekaniker, byggnadsarbetare, slipare, anläggningsarbetare, elektriker och svetsare. Besvären är vanliga också inom yrken där händerna utsätts för mycket högfrekventa vibrationer, till exempel tandtekniker, tandläkare och tandhygienister.

Vibrationsskador kan inte botas

Tendensen att utveckla vibrationsskador i händerna varierar kraftigt mellan individer – en del får dessa besvär redan efter ett par års vibrationsexponering

Fel! Okänt namn på

medan andra kan arbeta flera decennier utan problem. När vibrationsskadan väl inträder är den irreversibel – det vill säga den drabbade individen blir inte frisk även om vibrations-exponeringen upphör. Någon möjlighet att bota en etablerad vibrationsskada på medicinsk eller kirurgisk väg finns inte. Det är därför ytterligt viktigt att upptäcka en begynnande vibrationsskada så tidigt som möjligt – endast då kan förebyggande åtgärder sättas in. Vibrationsskador i handen representerar sålunda ett mycket stort problem med betydande konsekvenser för såväl individ som samhälle.

Stora kunskapsglapp trots omfattande forskning

Forskningen inom området vibrationsskador är väl utbredd såväl internationellt som i Sverige. Kunskapen på forskningsnivå är därför god bland exempelvis arbets- och miljömedicinklinikerna. Kunskapen inom företagshälsovården, hos arbetsgivarna och arbetstagarna är dock synnerligen låg, fram för allt i de två senaste kategorierna.

Kunskaperna om konsekvenserna för samhället är också bristfälliga. Till exempel har riksdagens utredningstjänst slagit fast att det saknas statistik på området, vilket innebär att ingen i dagsläget vet säkert hur många sjukskrivningar och förtidspensioneringar som kan kopplas till vibrationsskador, riksdagens utredningstjänst, dnr 2012:822.

Arbetsmiljölagarna tillämpas inte

Den övervakande myndigheten i Sverige är Arbetsmiljöverket som har till uppgift att ta fram föreskrifter och sedan kontrollera att berörda arbetsgivare uppfyller nämnda föreskrifter. Som en direkt följd av EU-direktivet 2002/44/EG (som blev obligatoriskt inom hela EU 2005) tog Arbetsmiljöverket fram nya föreskrifter, AFS 2005:6 och AFS 2005:15, som klart och tydligt beskriver alla skyldigheter för en arbetsgivare som har vibrationsexponerad personal. Problemet är dock att många (de flesta) arbetsgivare i Sverige inte uppfyller sina skyldigheter gentemot AFS 2005:6/15. Detta är dessutom ett välkänt faktum hos alla arbets- och miljömedicinkliniker i Sverige.

I en studie publicerad av Arbetsmiljöverket och arbets- och miljömedicinkliniken vid Örebro universitet konstateras att det finns stora brister i tillämpningen av AFS 2005:6 och AFS 2005:15. I studien analyseras varför det är så låg efterlevnad av AFS 2005:6 och 2005:15. Svaret man kommer fram till är att största hindret är kunskapsbrist bland företagen samt avsaknad av mätdata eller bekräftad exponering, riksdagens utredningstjänst, dnr 2012:822 & Medicinsk kontroll vid användning av handhållna vibrerande verktyg – enkätstudie om tillämpningen av reglerna i företagshälsor och företag, Lars-Gunnar

Gunnarsson med flera, arbets- och miljömedicinska kliniken, Universitetssjukhuset i Örebro.

De viktigaste faktorerna för att öka efterlevnaden av Arbetsmiljöverkets föreskrifter enligt studien är enklare sätt att bedöma vibrationsexponering, riktade inspektioner från Arbetsmiljöverket, bättre kunskaper om riskbedömning samt kunnigare skyddsombud. Från företagets sida bekräftades att man vill ha mer kunskaper om hur föreskrifterna i AFS ska tolkas samt hur man gör riskbedömningar.

I föreskrifterna finns två väsentliga begrepp, nämligen insatsvärden och gränsvärden för vibrationsexponering. Insatsvärden medför krav på medicinska kontroller och arbetsmiljöåtgärder. Gränsvärden får inte överskridas. Enligt en studie (ALI 2007) exponerades cirka 40 000 personer över insatsvärdet, vilket innebär att de enligt AFS ska erbjudas regelbunden hälsoundersökning. Men endast ett fåtal personer uppskattas ha genomgått riktade hälsoundersökningar genomförda av en läkare. Därmed riskerar tusentals arbetstagar att drabbas av allvarliga och irreversibla skador i händer och armar.

Arbetsmiljöverket är en viktig del av lösningen

I Sverige utgör den privata företagshälsovården den resurs som ska hjälpa arbetsgivarna att uppfylla kraven i AFS 2005:6/15. Men företagshälsovården (fhv) har dock svårt att få i uppdrag av arbetsgivarna att uppfylla kraven, vilket medfört att fhv har intagit en passiv ställning gentemot arbetsgivare med vibrationsexponerad personal.

Det finns dock ett mycket kraftigt instrument som kan användas av Arbetsmiljöverket i form av riktade inspektioner. Det är väl känt att sådana inspektioner leder till direkta åtgärder hos arbetsgivarna som i sin tur kontaktar företagshälsovården för att be om råd och hjälp.

Fler riktade inspektioner från Arbetsmiljöverkets sida samt informationskampanjer inom området vibrationsexponerad arbetsmiljö skulle med stor sannolikhet göra en stor skillnad och förhoppningsvis även vara ett led till en bättre arbetsmiljö med färre skador och sjukfrånvaro. Detta skulle gynna både individ och samhälle och ge en nettovinst redan på kort och medellång sikt.

Arbetslivsinstitutets nedläggning innebar ett hårt slag mot arbetsmiljöforskningen. Nu gäller det att göra det bästa av situationen. Det är helt uppenbart att det behövs mer forskning kring vibrationsskador, inte minst kring mörkertalet. Både bland arbetande och sjukskrivna finns vibrationsskadade som inte fått en korrekt diagnos.

Stockholm den 3 oktober 2012

Hillevi Larsson (S)